

S Hanou Voisine Jechovou o bohemistice a životě ve Francii

Profesorka, překladatelka a spisovatelka Hana Voisine Jechová se narodila roku 1927 v Humpolci. Na Karlově univerzitě vystudovala češtinu a francouzštinu. Doktorskou práci „Ženy spisovatelky v české a polské literatuře druhé poloviny XIX. století“ obhájila u profesora Karla Krejčího v roce 1951. Pracovala ve Státním pedagogickém nakladatelství v Praze a přednášela ve funkci odborné asistentky polskou literaturu na univerzitě Palackého v Olomouci. Na zásah komunistické strany byla obhajoba její habilitační práce „Básnický obraz v dílech Julia Słowackého“ znemožněna, obhájila ji tedy na univerzitě ve Varšavě v roce 1966. V roce 1968 byla pozvána na Sorbonnu, kde přednášela srovnávací literaturu. V roce 1976 byla zbavena československého občanství. Na intervenci francouzské vlády se mohla usadit ve Francii, kde roku 1982 na Sorbonně založila bohemistiku jako samostatný obor.

Kdy jste v sobě poprvé objevila vášně pro literaturu? Existuje někdo, kdo vás k literatuře přivedl?

Nevím, nevzpomínám si, že by mě někdy literatura nelákala, neokouzlovala, že bych vůbec někdy, i v dávné minulosti, byla schopna existovat „bez literatury“. Knihovnu doma měl z mých příbuzných jen jeden strýc, který miloval Šaldu, Březinu a motýly. Tenhle strýc se mnou ale o literatuře nikdy nemluvil.

Můj tatínek četl hodně. Půjčoval si knížky z městské knihovny, myslím, že to byly především historické romány a cestopisy. Ale se mnou o nich nemluvil. U nás doma se vůbec mluvilo málo.

Když mi bylo třináct, seznámila jsem se s Vlastou Michálkovou. Byla přesně o tři roky starší než já (narodily jsme se ve stejný den) a měly jsme tak stejný rukopis, že mě potom paní bytná v Chotěboři podezírala, že dopisy, které jsem od ní dostávala, si píšu sama. Četly jsme spolu Danta, Dona Quichota, Fausta..., chodily jsme po městě a říkaly jsme si, že musíme něco udělat, že musíme... Na podzim 1942 zemřela. Když umírala, prý mě volala. Ale já jsem v té době nebyla v Humpolci, a když jsem za ní přišla, už mě nepoznala.

Tehdy jsem také začala publikovat ve studentském časopise své první prózy a dostala jsem se do styku se studenty, z nichž se někteří potom proslavili.

Vaše cesta za akademickou kariérou byla komplikována skutečností, že jste vystudovala v totalitě. Obhajoba Vaší kandidátské práce na téma „Słowacki a Młoda Polska“ byla na zásah komunistické strany v Olomouci zakázána. Byla jste nestranička. Existoval ještě nějaký důvod pro takovou šikanu? Jak jste tyto těžké chvíle prožívala? Kdo Vám byl v té chvíli největší

oporou?

Obtížné nejsou a nebyly jen cesty za akademickou kariérou, obtížné bylo a je vše. Na „kariéru“ jsem nikdy nemyslela. Chtěla jsem jen dělat to, co jsem měla ráda. Bylo to jistě zkomplikováno tím, že jsem v roce 1948 odmítla vstoupit do komunistické strany.

Byly mé potíže dány ještě něčím jiným? Nevím. Ve svém rodném městě jsem se nikdy – ani před nastolením komunismu – necítila dobře. Nerozuměla jsem si se svou matkou. Byla nesmírně hodná, měla mě jistě velice ráda a vlastně se pro mě obětovala. Když v roce 1975 francouzská vláda intervenovala v můj prospěch, snažila se Státní bezpečnost znemožnit mé vycestování ze země tím, že stanovilo jako podmínku, že moje matka opustí zemi se mnou. Maminka byla skutečně zděšena, prohlašovala, že do Paříže nikdy nepojede – ale nakonec se s osudem smířila a do Francie se mnou odjela.

Život v malém městě je složitý. Lidé se příliš znají, každému se už předem přisuzuje osud, jaký by měl prožít, a já jsem do toho nezapadala. Lidé si snad mysleli, že jsem pyšná – a já jsem možná i trochu pyšná byla. Na „zlatou mládež“ z továrnických a velkoobchodnických rodin jsem se asi dívala dost svrchu.

Sourozenci mého otce žili ve Vídni, ale nestýkali jsme se s nimi – a ti snad nemohli kádrovákům vadit. A snad nešlo ani o neblahý vliv pána, který se kdysi, několik let před mým narozením, ucházel o mou maminku a dostal košem. Ale třeba se mi vytýkalo něco, o čem jsem neměla ani ponětí.

Čím bylo zdůvodněno znemožnění obhajoby Vaší habilitační práce na téma „Básnický obraz v dílech Julia Słowackého“? Jakým způsobem jste se spojila s představiteli varšavské univerzity, kde jste práci nakonec obhájila? Hledala jste v této stresové situaci útěchu v literatuře?

Moje obhajoba kandidátské práce byla anulována na zásah tehdejšího děkana Filozofické fakulty v Olomouci, Emila Holase, který řediteli Slovanského ústavu Juliu Dolanskému poslal v den, kdy se měla konat, telegram, podle něhož si komunistická strana nepřeje, abych se stala kandidátkou věd. Komunistická strana se přitom tehdy ke kandidátským obhajobám běžně nevyjadřovala.

Oficiálně jsem se nikdy nedozvěděla, proč se nesmím habilitovat. Nebylo to zamítnuto, nebylo to povoleno. Podala jsem práci, a když jsem se po delší době na katedře zeptala, proč se k tomu stále nikdo nevyjadřuje, bylo mi řečeno, že ještě nemají posudky na mé neexistující sourozence. Vzdala jsem to. Děkan varšavské univerzity profesor Eugeniusz Sawrymowicz, se kterým jsem se už dříve znala, mi navrhl, abych práci obhájila v Polsku. I on se Słowackým zabýval.

Ministerstvo zjistilo, že je na polonistice občas více přednášejících než studentů, a žádalo, aby dva z nás byli propuštěni. Někdo musel být obětován – a to jsem byla já. Jednoho dne mi na fakultě kolega Jiří Damborský sdělil, že budu muset odejít z fakulty, neboť můj muž byl propuštěn z armády pro jakési politické delikty, které nikdo nemůže znát, protože to je vojenské tajemství. A manželka nespolehlivého důstojníka nemůže vychovávat naši socialistickou mládež. Užasla jsem a šla domů. A tam mě čekal můj muž, stejně ušaslý jako já. Právě mu jeho velitel sdělil, že je propuštěn z armády. Proti němu prý nikdo nic nemá, ale jeho manželka, to znamená já, byla propuštěna z fakulty pro jakési politická provinění a manžel nespolehlivé odborné asistentky nemůže být důstojníkem socialistické armády.

Kdyby mi byli tehdy otevřeně řekli, že pro mne není místo, byla bych se s tím smířila. Ale takto jsem se musela bránit – a to bylo velice zlé. Lidé, kteří se brání, nejsou oblíbeni, ruší klid ostatních. Nevím, zda jsem tento spor vyhrála nebo ne. Táhlo se to dlouho. Můj muž z armády tehdy propuštěn nebyl, já z fakulty také ne. Mezitím přišlo pražské jaro, byla jsem pozvána na Sorbonnu, a když jsem si tam pobyt chtěla prodloužit, musela jsem dát výpověď sama.

Od roku 1969 jste na Sorbonně přednášela srovnávací literaturu. Jak na toto období vzpomínáte?

Byla jsem v Paříži už v létě 1968. Měla jsem tam tehdy už dost přátel v akademických kruzích a bylo mi tam dobře. Nabídli mi pomoc, a tak jsem dostala oficiální pozvání ze Sorbonny a v lednu 1969 jsem mohla odjet do Paříže.

Moje pozice byla problematická. Platnost mého pasu končila a nebyla naděje, že bude obnovena. Pokusila jsem se ale o záchranu odbornou prací a požádala jsem o souhlas k obhajobě „velké doktorské práce“ na Sorbonně (což byla obdoba české habilitace). Nevím, jak jsem těch 520 francouzských stránek napsala při plném úvazku na fakultě. Ale práci „Básnický obraz v romantickém hnutí u Slovanů“ jsem v prosinci 1972 na Sorbonně obhájila, a tím jsem získala podle tehdejších předpisů „právo podpisu“ neboli právo vést univerzitní výzkum. To mi potom později umožnilo založit bohemistiku jako samostatný obor.

Jak se po návratu do vlasti proměnil Váš osobní život? Váš manžel byl propuštěn z armády a musel pracovat jako pomocný dělník. Vy jste směla pracovat v akademickém prostředí?

Můj návrat do Československa na podzim roku 1973 byl děsivý. Věděla jsem, co mě čeká. Někteří přátelé mi z Prahy vzkazovali, abych se nevracela. Mohla jsem už tehdy dostat francouzské občanství. Jenže moje matka naléhala, abych se vrátila, můj manžel Vladimír Jech mi napsal, že bude propuštěn z armády, jestliže se nevrátím. Usoudila jsem, že kvůli mně nesmí být nikdo pronásledován, a nasedla jsem do letadla. Považovala jsem to za konec své existence. Pas mi byl zabaven, můj manžel byl z armády propuštěn o čtrnáct dní později, já jsem pochopitelně zůstala bez zaměstnání. V Bratislavě jsem se ještě setkala s přáteli z mezinárodní komparatistické společnosti AILC a sdělila jsem jim, že s nimi dále nemohu spolupracovat. Nabídli mi svou pomoc a to vedlo k intervenci francouzské vlády, na základě které jsem mohla v roce 1976 vycestovat.

Na dobu, kterou jsem tehdy prožila v Československu, nerada vzpomínám. Bylo to ohavné. Měla jsem už předtím konflikty se Státní bezpečností, neboť jsem s nimi odmítla spolupracovat. Jednou mě například příslušníci Státní bezpečnosti v jakémsi zavřeném autě dovezli v Praze do podivného soukromého bytu a asi šest hodin mě vyslyšali a snažili se mě přinutit ke spolupráci. Bez úspěchu. Báli jsme se potom s manželem jezdit autem. Bylo přece snadné vyvolat uměle automobilovou nehodu. A pak jsem už narážela jen na všelijaké ohavnosti. Projevovalo se to třeba i tím, že se po mém rozvodu k nám dostavil jakýsi policajt a tvrdil, že, nejsouc už manželkou soudruha Vladimíra Jecha, jsem vlastně „příživnicí“ a mám být zavřená. Do vězení mě přesto nevsadili.

Po intervenci francouzské vlády o dva a půl roku později jste se mohla do Francie vrátit, ale byla jste nucena se rozvést. Co se stalo?

Rozvod je asi vždycky těžký. Nebylo však jiného východiska, v Čechách jsem žít nemohla, pouze jeden z

nás se tehdy mohl zachránit – a můj muž s mým odchodem souhlasil. Za normálních poměrů bych se s ním byla rozhodně nerozvedla. Myslím, že jsme oba byli tehdy všemi problémy jen strašně unaveni a na nic se nám už nechtělo myslet. Rozvody byly a zřejmě jsou dodnes velice snadné. Stačí uvést jako příčinu „nepřekonatelný odpor“. Ale mně se lhát nechtělo, a tak jsem žádala o rozvod proto, že nemohu žít s mužem, který je kvůli mně politicky pronásledován. Paní soudkyni jsem tím zkomplikovala život, trochu se to protáhlo, ale nakonec jsem byla rozvedena z politických důvodů.

Zůstala jste i ve Francii v kontaktu s českým prostředím například prostřednictvím přátel a kolegů nebo Vám tento vztah suplovala česká literatura?

Potom jsem už žila a nadále žiji pokojně ve Francii. S Čechy se příliš nestýkám. Přátelili jsme se s rodinou Veltruských, jsem stále v kontaktu s vdovou po Jiřím Veltruském. Někdy (tak dvakrát do roka) si zajdu na českou mši a s bývalými krajany si ráda podiskutuji. Dříve jsem se více než s Čechy, stýkala s Poláky, většina z nich už umřela. Doma jsem se cítila a cítím v prostředí francouzském a mezinárodním.

V roce 1982 jste na Sorbonně založila bohemistiku jako samostatný obor. O dva roky později jste se vdala za profesora Jacqua Voisina. Jak na tuto dobu vzpomínáte?

Bohemistika má ve Francii osud jako všude jinde – a jako dnes všechny humanitní disciplíny, které nedávají možnost lukrativní činnosti. Po roce 1968 přitahovala studenty z politických důvodů, i potom se tam často zapisovaly dívky českého původu, které se provdaly za Francouze. Velkou nadějí na získání vhodného zaměstnání však nikdo z nich neměl. Obor ale stále existuje. Prochází krizí jako celá naše kultura, jenže různými krizemi procházíme už od stvoření světa a pokaždé je třeba se s tím nějak vypořádat.

Já osobně spolupracuji ostatně více s komparatisty než s francouzskými bohemisty. Srovnávací literatura mě lákala odjakživa. Ovlivnil mě především komparatista Jacques Voisine, který mi pomohl vrátit se do Francie. Měl tehdy dost významné postavení a mohl intervenovat na nejvyšších místech. Pomáhal každému, kdo to potřeboval. Potom jsme ve Francii spolupracovali a nakonec jsme uzavřeli manželství. Bylo to velice krásné. Teoreticky byl ale orientován jinak než já. Je však nesmírně hezké a poučné pracovat s někým, kdo má sice jiné názory, ale kdo je tolerantní, inteligentní a koho zcela respektujete. Po jeho smrti jsem vydala výběr z jeho prací.